

ЗНАХІДКИ ЧОРНОГРУДОГО ГОРОБЦЯ (*PASSER HISPANIOLENSIS*) НА ГНІЗДУВАННІ В ХЕРСОНСЬКІЙ ТА МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ

З.О. Петрович¹, К.О. Редінов^{1,2}

¹ Регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»; вул. Старофортечна, 16, м. Очаків, 57508, Миколаївська обл., Україна
Regional Landscape Park «Kinburnska Spit»; Starofortchna str., 16, Ochakiv, 57508, Mykolayiv region, Ukraine

² Національний природний парк «Білобережжя Святослава»; вул. Лоцманська, 18, м. Очаків, 57508, Миколаївська обл., Україна
National Park «Biloberezhzha Svyatoslava»; Lotsmanska str., 18, Ochakiv, 57508, Mykolayiv region, Ukraine

✉ З.О. Петрович (Z.O. Petrovich), e-mail: zenpet@ukr.net

Breeding records of the Spanish Sparrow (*Passer hispaniolensis*) in Kherson and Mykolayiv regions (South Ukraine). - Z.O. Petrovich, K.A. Redinov. - *Berkut*. 26 (1). 2017. - Breeding of the Spanish Sparrow was registered in Ukraine for the first time in the southern part of Odesa region in 1986. From this time onward, the species expanded to the north, it was found also in the Crimea. In 2016 and 2017, colonies were registered in 7 points of Kherson and Mykolayiv regions. The total their number is estimated in 250 pairs. The sparrows started breeding here at least in 2014–2015. Possible directions of the expansion are discussed. [Ukrainian].

Key words: distribution, expansion, breeding ecology, colony, number.

У 2016–2017 рр. на півдні Херсонської та Миколаївської областей виявлено колонії чорногрудого горобця загальною чисельністю понад 250 пар. Вид розселився тут у 2014–2015 рр. Описані деякі особливості екології. Обговорюються можливі напрямки розселення.

Ключові слова: поширення, розселення, екологія гніздування, колонія, чисельність.

Гніздування чорногрудого горобця (*Passer hispaniolensis*) в Україні відоме з 1986 р., коли він був знайдений на півдні Одеської області у Придунав'ї (Жмуд, 2003). В останнє десятиліття вид поступово розселявся в північному напрямку й освоїв значну частину південної половини області, досягнувши Дністровського лиману. Особливо щільно птахи заселили Придунав'я і приморську зону (Корзюков, Яковлев, 2007; Яковлев, 2010; Пилюга, 2011; Корзюков и др., 2015). Не виключено, що горобці з'явилися тут ще в кінці ХХ ст., але цей факт залишився поза увагою фахівців. У 2012 р. гніздування чорногрудого горобця вперше відмічене в середній частині області – в Роздільнянському районі біля с. Новокрасне (Архипов, 2012). 2–3 пари гніздилися тут щорічно, в тому числі й у 2017 р. (О.М. Архипов, особ. повід.). На даний час це найбільш північне відоме місце гніздування виду на Одещині. Але розселення виду на північ продовжується. У 2016 р. він був знайдений навіть на півдні Вінницької області (Попенко, Дядичева, 2017).

Чорногрудий горобець почав розселятися й на схід. У 2013 р. він уперше виявлений у гніздовий період в АР Крим (Петрович, 2013), а у 2015 р. його гніздування доведено в чотирьох місцях півострова, в тому числі й біля Сиваша (Петрович та ін., 2015).

У ході наших досліджень на півдні України у 2016–2017 рр. колонії чорногрудого горобця були виявлені в південних районах Херсонської та Миколаївської областей, що свідчить про подальше розселення виду. Про ще одне місце ймовірного гніздування ми дізналися від респондента. Номери точок на карті (рис.) відповідають нумерації пунктів у тексті.

Херсонська область

1. 6.05.2016 р. на західній околиці с. Збур'ївка Голопристанського району в зайнятому гнізді білого лелеки (*Ciconia ciconia*), розташованому на опорі ЛЕП, виявлено гніздування 3 пар чорногрудого горобця. Також у ньому гніздилося по кілька пар хатнього горобця (*P. domesticus*) і звичайного шпака (*Sturnus vulgaris*).

2. 7.05.2016 р. на в'їзді з заходу в с. Олександрівка (раніше – Краснознам'янка) Голопристанського району на водонапірній башті у гнізді лелеки виявлено 5 пар чорногрудого горобця; в центрі села на тополях біля сільради розрізнено гніздилося близько 10 пар цього виду; у східній частині села, на стовпі біля електротрансформатора у гнізді лелек обліковано 10 пар. Того ж дня на березі прісного озера, розміщеного у степу за 5 км на південний схід від с. Олександрівка, в основі двох сорочих гнізд, розташованих на маслинках, виявлено по парі чорногрудих горобців. Гнізда сорок (*Pica pica*) були зайняті звичайним боривітром (*Falco tinnunculus*) та вухатою совою (*Asio otus*).

3. 7.05.2016 р. на північній околиці с. Облої того ж району у двох гніздах лелек, розташованих на сусідніх електроопорах, виявлено по 20 пар чорногрудих горобців; на тополях біля автобусної зупинки в центрі села обліковано моновидову колонію чорногрудих горобців чисельністю понад 100 пар. Гнізда горобців на цих тополях були знайдені ще у грудні 2015 р. Отже цей вид у 2015 р. тут уже гніздився.

Миколаївська область

4. 14.04.2016 р. в Аджигольській балці біля с. Солончаки Очаківського району в акацієвому ліску в заселеній колонії граків (*Corvus frugilegus*) в основі їхніх гнізд виявлено гніздування близько 50 пар чорногрудих горобців.* У 2017 р. вони тут також гніздилися. На півдні Аджигольської балки за 4 км від вищезгаданої колонії 10.06.2017 р. в ліску, розташованому на березі Дніпро-Бузького лиману, знайдене ще одне поселення чорногрудих горобців. Не менше 50 гнізд їх розміщувалося біля гнізд звичайного боривітра та нежилых гнізд сороки й сірої ворони (*Corvus cornix*). Частина цих насаджень, і відповідно гнізд, постраждала внаслідок пожежі в червні 2017 р. Все гніздове

* Див. фото О.І. Ралдугіної з Аджигольського лиману: <http://uabirds.org/v2taxgal.php?s=693&l=ru&p=0>

угруповання чорногрудих горобців на Аджиголі у 2017 р. становило не менше 100 пар.

5. 10.05.2016 р. в ліску нижче с. Парутіно Очаківського району виявлено гніздування 4–5 пар чорногрудих горобців на ясені у гнізді крука (*Corvus corax*), зайнятому великим підсоколиком (*Falco subbuteo*).

6. 24.04.2017 р. в ползахисній лісосмузі північніше с. Дніпровка Очаківського району у гнізді степового канюка (*Buteo rufinus*) гніздилися не менше 5 пар чорногрудих горобців.

7. 7.05.2017 р. в пониззі Тилігульського лиману біля с. Коблеве Березанського району В.Ю. Кайстро сфотографував самку чорногрудого горобця*. За його повідомленням, птах тримався на території бази відпочинку та збирав будівельний матеріал. Цю знахідку ми поки що вважаємо вірогідним місцем гніздування, оскільки самця не спостерігали, а чорногрудий горобець часто гібридується з хатнім (*Denis Summers-Smith, 2010*).

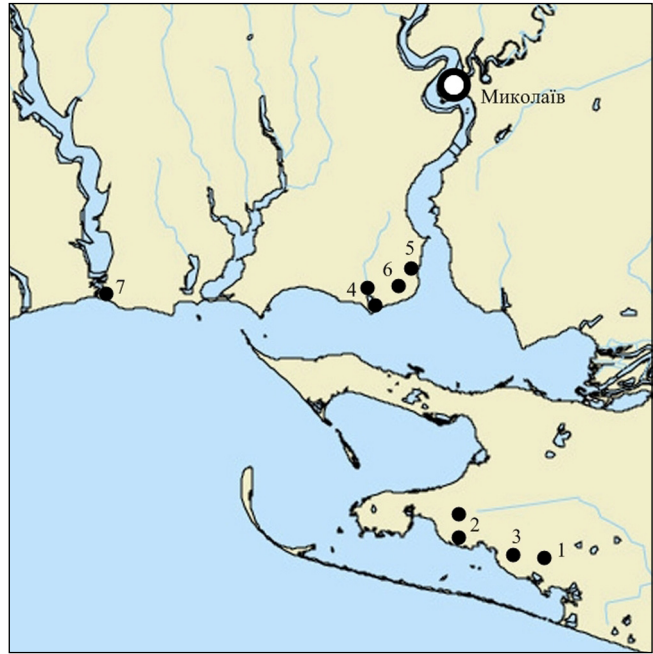
* * *

Помічено, що гніздування чорногрудих горобців прив'язане до недалеко розміщених прісних водойм (озера, ставки, канали), які для птахів є водопоями та купальнями. Невеликі колонії горобців зазвичай розміщуються в основах гнізд, зайнятих хижими птахами, лелеками або поряд з ними. Таке сусідство є певним захистом для горобців від інших хижих птахів, сірих ворон, сорок та круків. Потенційну загрозу для виду становлять також полози. Одного разу, в боковій стінці гнізда білого лелеки на півдні Херсонської області було відмічено 2 особини сарматського полоза (*Elaphe quatorlineata*), які годувалися у гніздах хатніх горобців. Лелека насиджував кладку, тому не міг побачити полозів. Велика моноколонія чорногрудих горобців у с. Облої не прив'язана до гнізд хижих птахів і очевидно у стані захистити себе самостійно.

Чорногрудий горобець – мігрант, він з'являється в місцях гніздування у II декаді квітня – I декаді травня. Ми спостерігали горобців у колонії вже 14.04 (у 2017 р.), а на о. Зміїний (Одеська область) пролітна зграйка зареєстрована 7.05.1986 р. (Кошелев і др., 1991). Час відльоту цих птахів не простежено, 23.08.2017 р. в Аджигольській балці відмічено моновидову зграю із 23–25 чорногрудих горобців.

Судячи з наявних даних, час появи виду на гніздуванні на Херсонщині та Миколаївщині можна датувати щонайменше 2014–2015 рр. Віддаль між двома великими колоніями в с. Облої і балці Аджигол, які, вірогідно, є центрами розселення виду в регіоні досліджень, становить 52 км в південно-східному напрямку. Ширина смуги територій, заселених чорногрудими горобцями навколо обох центрів, становить 10–15 км. За межами цих смуг гніздування цього виду поки що не виявлене. Загальна чисельність горобців у всіх зареєстрованих місцях гніздування становить не менше 250 пар та має тенденцію до збільшення.

На Кримський півострів чорногруді горобці, найвірогідніше, потрапили із західної частини ареалу виду,

Знахідки чорногрудого горобця у гніздовий період у Херсонській та Миколаївській областях у 2016–2017 рр. (номери точок відповідають нумерації в тексті).

Finds of the Spanish Sparrow during the breeding period in Kherson and Mykolaiv regions in 2016–2017 (numbering of points see in the text).

скоріше за все – з Балканського півострова. Хоча не виключено, що розселення могло йти з боку Туреччини або зі сходу – з Південної Росії. Хоч у Краснодарському краї, який межує з АР Крим, вид на гніздуванні не виявлено (Белик і др., 2016). Можливе заселення півострова одночасно і з двох чи трьох напрямків.

Можна припустити, що на Херсонщину та Миколаївщину чорногруді горобці потрапили із Криму. Але звертає на себе увагу той факт, що деякі з виявлених нами колоній у цих областях досить численні, в той час як у Криму знайдені лише невеликі поселення птахів, густина яких зростає тільки в південній частині Керченського півострова на широті сіл Мар'ївка – Вулканівка – Ярке (Петрович та ін., 2015; нові дані за 2017 р.).

Подяки

Автори вдячні О.М. Архипову, В.Ю. Кайстро, О.С. Настаченку, П.С. Панченку та О.О. Форманюку за участь в обліках та надану інформацію.

ЛІТЕРАТУРА

- Архипов А.М. (2012): Гнездование черногрудого воробья (*Passer hispaniolensis*) в окрестностях Кучурганского лимана. - Беркут. 21 (1-2): 206-207.
- Белик В.П., Караваев А.А., Тильба П.А., Музаев В.М., Комаров Ю.Е., Федосов В.Н. (2016): Орнитофауна Южной России: современное распределение и характер пребывания видов в регионах. - Стрепет. 14 (1-2). 98-197.
- Жмуд М.Е. (2003): Испанский воробей – новый гнездящийся вид фауны Украины. - Птицы Азово-Черноморского региона. Мониторинг и охрана. Николаев: Николаевский гос. ун-т. 25-26.
- Корзюков А.И., Русев И.Т., Яковлев М.В., Гайдаш А.М. (2015): Расширение гнездового ареала черногрудого воробья в Северо-Западном

* <http://uabirds.org/v2photo.php?l=ru&s=046000779&n=1&t=693&p=0&sortby=1&sort=desc&saut=0>

- Причерноморье Украины и в Крыму. - Орнитология. М.: МГУ. 39: 48-51.
- Корзюков А.И., Яковлев М.В. (2007): Испанский воробей (*Passer hispaniolensis* Nemm.) гнездящийся вид крайнего юго-запада Украины. - Биология XXI ст.: теория, практика, викладання. К. 216-217.
- Кошелев А.И., Корзюков А.И., Лобков В.А., Пересадько Л.В. (1991): Анализ численности редких видов птиц в Одесской области. - Редкие птицы Причерноморья. Киев – Одесса. 9-35.
- Петрович З.О. (2013): Знахідки чорногрудоного горобця (*Passer hispaniolensis*) у Криму. - Беркут. 22 (2): 150, 173.
- Петрович З.О., Грінченко О.Б., Щеголев І.В. (2015): Гніздування чорногрудоного горобця (*Passer hispaniolensis*) на Кримському півострові. - Птахи Азово-Чорноморського регіону. Одеса. 64-67.
- Пилога В.И. (2011): Встречи редких, малочисленных и залетных видов птиц Северо-западного Причерноморья. - Рідкісні й зникаючі птахи Північно-Західного Причерномор'я. Одеса. 51-52.
- Попенко В.М., Дядичева Е.А. (2017): Находки испанского воробья (*Passer hispaniolensis*) в Винницкой и Херсонской областях. - Беркут. 26 (1): 10.
- Яковлев М.В. (2010): Современное состояние орнитофауны верховий озера Сасык (Одесская область). - Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Чернівці: ДрукАрт. 42-45.
- Denis Summers-Smith J. (2010): The Sparrows. A study of genus *Passer*. Calton: T. & A.D. Poyser. 1-342.